

RÖVID GYEPLŐN

Írta: Lataák István

Szurok Domokos kocsmáros egyedül üldögél a söntésnél és andalogva néz ki a szűk utca járdájára. Alkalmazottja nincs, csak a felesége néz be hozzá a konyhából néhanapján. Különböznél mindig egyedül ül és egész nap nézeget kifelé, pedig abban az utcában, ahová a kocsmá nyílik, kevés nézni való akad. Az utcába csak néha téved be egy-egy teherrel rakott kocsi, vagy siető munkás. A söntés ugyan közel van az ablakhoz, Szurok még sem lát ki az utca végéig, akkor sem, ha egészen a hűs ablakhoz tapasztja széles, mosolytalan arcát.

De nem is nagyon óhajt az utca végéig ellátni. Ott egy hatósági szövetkezeti kávéház és büffé kirakatai büszkélkednek szép függönyeikkel és a benti izléses, modern berendezés fényét csillogtatva. Odajár most ez a mértékletesen iszogató világ falatozni, táncolni vagy egy pohár jó itókat felhajtani. Munkások, alkalmazottak, dolgos parasztok: — Unalmas fráterok! — sóhajtja Szurok Domokos és sárgás szemgolyója vörösbe duzzad. — Még mulatni sem tudnak ezek, mint a régi jó idők urai!.

A régi jó időkben bizony mulatók urak jártak a sarki kávéházba és abban Szurok Domokos volt az úr, mint bérlő. Jó szerződése, hosszulejártatú szerződése volt a várossal, s nagy üzletet tartott a gondtalanul mulató urak szórakoztatására. Igaz, hogy már régen nem volt fényes a kávéház, s ilyen sosem volt, mint most. — De minek is az a nagy fényesség! — mondogatja. Akkor csak olyan füstös, oszlopos, kopott márványú volt a sarki öreg kávéház, sok zajos úri nap szemtanúja. Nappal csendesén szunnyadt a kávéház belső világa, egy-egy kopottadrágú vidéki költő firkált valamelyik asztalán, vagy néhány kereskedelmi ügynök sugdosott egyik sarokban; de este, éjjel, a szivarfüstben vagyonokat kártyáztak el a törzsvendégek, és cigányveréssel meg a vérszegény kaszírú megcsúfolásával, hangos röheiek között ünnepelték éjjelről-éjjelre a könnyenélést. Hogy mások verejtékéből éltek azok az urak? Hát istenem, nem mulathatott mindenki. Szegény mindig volt...

Hajh-hajh, de akkor lehetett ám keresni! Szurok úr gömbölyű arcára sóvár vonások rajzolódnak. A pincérek ugyan keveset markoltak, de ha ügyesek voltak, borral való nézett ki számukra. A főnök szép summákat számolt cigarettafüstös hajnalokon, a kopott és sosem renovált, vén kávéház irodájában, vagy valamelyik sarokban, egy márványasztalon. Mindennap volt valami betenni való a lakásban őrzött páncélszekrénybe. Bezzeg, ha akkor nem rakosgat félre, ugyan miből győzné a szürke, eseménytelen napokat. De azért szívfájdító így, kotlani egy kicsiny kocsmahelyiségben, s a múlt emlékein rágódni.

A kisutca sarkán büszkélkedő kávéház előtt visz el a Gabona-tér felé és tovább, a folyami kikötő irányában a hosszú utca, most valami Szabadság-út. Onnan ugyan ritkán tér be valaki a kisutca, kocsmába igyekvő ember, hisz ott a szép sarki vendéglátó üzem, az hívogatja be a szomszósokat. S azok nem jönnek, hogy Szurok bácsi finom fröccsét kebelezzék be. Alig néhány háznői távolság, és istenem, de messze

került Szurok Domokos a zailó világ útjáról. Egykori zsakettjét is a moly rágja, egyszerű utcai kabátban ácsorog vagy üldögél most a sön-tésben. A sarkon túl teherautók rohannak, munkások, folyami matró-zok járnak-kelnek, mind hangosak és jókedvűek. Egyiknek sem hiány-zik Szurok bácsi.

Ide a kisutcai kocsmába pedig csak egy-egy olyan savanyodott kedvű ember nyit be néha-néha. S a régies, talpas pohárból fogyasztott két deci mellől sóhajtják el itt a szívük terheit.

Ilyenkör némi elevenség költözik Szurok Domokos arcára. Egy-két légy is fölrepül a kocsmaszobában és zümmögni kezd. A vendég kényelmesen, otthonosan lekonykól a kockás abroszra és beszélgetni kezd. Tudja: Szurok úrnak beszélhet, hiszen sorstársak, neki is bánata van és életunság bántja...

De néha félnapig sem tér be senki. Olyankor aztán ólomlábakon lépked az idő. S Szurok úr maga hajt fel néhány hosszúlépést.

A mai nap kissé mozgalmasabbnak ígérkezik. Az utcában hirtelen-szekérzörgés zaja hallatszik, parasztkocsi, egylovas. Végig halad az utcán, megáll a kocsmá előtt. Egy pörge kalapos, lógósbajszú kisiúvarós száll le róla. Gombár József. Szurok kocsmáros jól ismeri. Gombár szinte egyszerre lép be az ajtón Vidák Ádámmal, a volt sorsjegyáruossal, aki most süteményfélekkel, kétszersültekkel ügynökösködik. Vidák angolbajszos, hajlotthátú, ravaszképű ember. A bajúszatlan Szurok és a lógósbajszú Gombár között valami átmenetet képez bajúszviselet tekintetében. Mindig jól kitömött táskát hurcol, süteményeket nem igen látott nála senki. Ki tudja, mit hurcol benne. Egyszerre érnek az ajtóhoz, de Gombár a modortalan, nyers ember egyszerűségével előbb lép be az ajtón.

— Adjisten — szól, s egyet konyít a kalapja szélén Gombár. Vidák igen csendesesen köszön. Ugy látszik nem jó napja van ma. Gombár a söntés előtti asztalhoz telepedik. Vidák egy másik asztalkához ül.

— Hosszú lépést? — kérdi kissé felelevenedve, mindkettőjük felé hajolva Szurok. Ismeri az emberei szomjúságát.

— Azt, azt. — mondja Vidák. Gombár csak bólint s megsodorintja a bajszát.

Mindkét asztalra italt ad Szurok, és Gombár mellé telepszik. A két vendég közül ez a beszédesebb, csak nehezen indul meg belőle a szó. Segíteni kell neki.

— Régen láttam már, Gombár úr... — odahajol hozzá. — Mi a csudának van beragasztva a képe?

Gombár leteszi a poharat és arcán a három helyen is éktelenkedő sebragaszt tapogatja. Majd legyint egyet.

— Tudja, Szurok úr, máma már az embert a saját gyereke se tiszteli, az is ellene van. Ne is kérdezze!... A vér megint a fejembe szalad... Az a gyönyörű fiam, aki most gyűtt haza a katonaságtul. Tudja!... Ah, azt nem is lehet elmondani...

Szurok úrnak fölcillan a szeme. Ha a máról valami rosszat mondanak, az midjárt fölvilanyozza.

— A fia, Gombár úr? — kérdi üzleti sajnálkozással. — Ugyan hogy történt? — És kényelmesen elhelyezkedik a széken. Gombár nagyhangú, bőbeszédű ember, de most mintha csenedesebb, megszeppentebb volna és nehezebben indulna meg belőle a szóáradat.

— Bizony, a fiam — sóhajt fel ismét és jót húz a pohárból. Látszik, hogy magában küszködik, maga sem tudja, hogy tengernyi keserűség-zsilipjét hogyan emelje fel. — Hazajött a drágalátós. Én tartottam, neveltem, lopta a napot otthon és etettem. Kifutó volt, itt-ott dolgozga-

tott egy keveset. Azt gondoltam, majd ha kiöregszek, átadom neki a lovakat, fuvarozzon ő. Akkor még két lovam volt. Ezért szakmát se tanult. Nem lett volna szüksége rá, hogy más kezelába legyen. Jó három éve elvittek katonának. Néhány hónapig a fronton is volt. Azóta hírét is keveset hallottam. Nem sokat írkált haza. Nemrégiben beállított. Meghalt. Akkora lett, mint egy medve. Ő se ismertem volna. Valami szakmát, mehan:kussagot tanult ki a katonaságnál. Hallani se akart arról, hogy majd a fuvarozásnál maradjon. Gyárba ment és ott a vezetőkkel komazik, úgy bekapott közéjük. Meg tanfolyamra szalad mindig...

Itt megalt Gombár. Kifutlott. Pihenéskeppen kiitta borát és másik pohárral kert. Majd a nehez emlékezésben újra megeredt belőle a szó.

— Nagyon okosak lesznek már — mormogta Szurok. miközben asztalra helyezte a megtöltött poharát.

— Egy darabig alig láttam, csak járni járt haza. Két nagyobbik lányom is, a legöregebbek, gyárba járnak, csak azokkal beszélgetett mindig. Egyszer éppen akkor állított haza a túlokos, amikor kicsit megdöngettem az asszonyt, hogy ne száaskodjon. Mindig kiabál velem a kis béka: »A családdal se tőrödsz! A gyerekeidre nem áldoztál! Mind eliszod a keresetet!« Majd harminc éve ezt kiabálja, hát azelőtt elhalgattaitam. — És az öklét mutatja Gombár. — Mikor iszom én el az egész keresetet? Valamit csak ihatok abból, amit én keresek?! Hát a vitaba beieártja magát az a melák fiam, nekem esik és a marha nagy ökleivel úgy megvág, hogy három helyen is kirepedt a pofam. Itt még kapsot is rakott az orvos, — mutat az orcájára Gombár. — Hát tudja, Szurok úr, nagyon elszégyeltem magam. Hogy engem az én kölyköm megverjen!... Kezet emeljen rám, mert erősebb!... — Megint hazott egyet a pohárból. Majd hevesen zihálva folytatta.

— Aztán még hogy rám kiabált! Ha nem tetszik, meniek a miliciára, jelentsem föl!... Hogy eleget vertem, azt mondja, harminc évig az asszonyt. »Az anyámat ne üsse meg többet, mert csudát csinálók! Ez mind semmi, amit most kapott, csak még egyszer megüsse!...« — Olyat sóhajtott Gombár, hogy majd szétrepedt a melle. Ez volt a nagy bánat, amitől végre kissé megkönnyebbült, hogy megértő embereknek feltárhatta. »Kinyílt a szemem — mondja nagy hangon a fiam — megvédem ezt a védtelen asszonyt! Nem szégyenli verni szegényt! Hány-szor elverhette, hány-szor sirdogált!« Hát persze, hogy sirt, ha nyelveskedett! A nyelviért kapott mindig! De most én fizettem rá!

Vidák átült Gombár asztalához.

— Nagyon kiokosították, mi? — vigyorított Gombár felé. Neki is szívfájdalmat okoz mindennap, hogy annyi új dolog van a világban. — De a család fő tiszteletét elfelejtette?...

Szurok fejcsóválva hallgatta a lázas ebeszélést. Gombár mostanában talán először érezte, hogy szabadon elmondhatja az életében megért nagy sérelmét és vereségét, mert egyre bizalmasabban tárta ki lelki sebeit.

— Ez a mai fiatalság! Uj ember? Taknyos! Én a magam idején apám szeme közé se mertem nézni. És amit apám akart, azt akartam én is. Aztán képzelje, Szurok úr, kihasználják ellenem azt is, hogy az asszony nevén van az ipar. Tudja, egyszer, már régen volt, egy késelés miatt elítéltek, aztán mint büntetett előéletűnek, nem akartak nekem iparendélyt adni. Akkor az asszony nevére váltottuk ki és a házunkat is ráirattuk. Most nem elég, hogy megvert, azt vágta a fiam szemtelenül a fejemhöz: »Ha nem fizetődik ki a fuvarosság, eladjuk a kocsit, lovakat, és maga valami okosabb dolog után néz.« Hát tanfolyamra jár

a bitang és nagyon fönthordja az orrát! Még hogy egy szemet se igyak, hogy mindent nekik adjak! Tán én is tanfolyamokra járok! Ki hallott ilyet, hogy a tulajdon apjának parancsolgat! Hogy én ne igyam el a keresetet, hogy gondoljak a családra is, ne csak a lovakra meg magamra! Hogy legyek ember! Hát nem voltam én mindig ember? Hát elittam valamikor is az egész keresetet? — Most már az asztalt verte Gombár és egészen belevörösödött, és a düh fojtogatta. — Ugy ordított rám a taknyos, hogy a szomszédok is összefutottak! Hogy az ő keresetükből nem uraskodok, nem iszok! A lovak is, és én is csak a fuvarosságból kaphatunk abrakot! Adjak haza! Hogy én nem tudtam férjhez adni a lányaimat! Mert mindent elittam! Hogy a feleségem is ledolgozta a gyerekekért a tíz körmét! És azok a koszos lányok is ruházkodnak ám most! Gyárba járnak, az egyik benne volt az úságban is, hogy rohammunkás! Rohammunkás, hogy nem szégyenli magát, cégéreskedni? Tán így akar férjhez menni, hogy híres lesz! Oda mennek a lányok is ahová akarnak. Csak a két legkisebb gyerek fél még tülem! A nagyobbak mennek moziba, bálba! Semmi tisztesség! Meg se kérdik, szabad-e? Költik a pénzt! Az anyjuknak tán adnak haza valamit, de az én kezembe egy fillért se ad egyik se! Eladtam az egyik lovat, hogy ne szoruljak rájuk, meg hogy jobban kifizetődjön a fuvarosság. Hova legyek? A házból is kitehetnének! Ki mos, meg főz rám akkor? Pedig este alig tudok otthon a méregtől megszólalni. Odavetem nekik a keresetet: »Netek« és az asszony nyugodtan el meri venni!... Még meg is számolja! Hát ezért is lát olyan ritkán, Szurok úr. Már kocsmába is alig járok. Szégyenbe vert a fiam... És mindent haza kuporgatok. Hozzám fordult ugyan néhány nap múlva, hogy ne haragudjak, én mégis az ő apja vagyok; hogy azt mondja, elhirtelenkedte a dolgot, mert sajnálta az anyját... De én meghúzom magam most is, mert tartok tőle, a nagy maffa ökleivel belémakaszkozhat...

Fölállt Gombár, Kócos hajába húzta a kalapiját és keserűn, lemondóan legyintve fizetett.

Szurok jelentősen rámosolygott.

— Nincs köszönet a mai gyerekekben. Én egyet sem neveltem! Még tán, hogy engem tanigassanak! Igaz-e Vidák úr? Magának sincs gyereke! Nem az lesz a gyerekből, amit faragni szeretnének belőle...

Kint a lovacska már türelmetlenkedett a meleg napon. Gombár lekezelt Szurokkal és Vidákkal, és hogy a szívét megértő embereknek kiönthette, kissé megkönnyebbült lélekkel kilépett a nyugalmat hozó kocsmá ajtaján.

»Hogy sikeresen megvalósíthassuk a nép kommunista nevelését, előmozdíthassuk a szovjet tudományokat, irodalmat és művészetet — megsemmisítő tűz alá kell vennünk a reakciós polgári világnézetet, meg kell gátolnunk minden kísérletet, hogy ez a világnézeti rothadás befurakodjék a szovjet társadalom magasztos és lényes szellemi világába.« (Leonov M.)